

A high-angle, blurred photograph of several students walking in a hallway. The students are wearing backpacks and casual clothing. The background shows a blurred train or subway car. The overall scene is dynamic and suggests a busy school environment.

Ingrado

A stylized graphic element consisting of two blue rectangular blocks connected by a horizontal bar, resembling a plus sign or a cross.

Het verhaal bij de cijfers uit de Leerplichttelling 2020-2021

Marga de Weerd

Voorwoord

In het schooljaar 2020-2021 werd het onderwijs opnieuw geconfronteerd met de gevolgen van COVID-19. Een deel van het schooljaar waren de scholen gesloten en werd het onderwijs online gegeven. Dat heeft ook veel effect gehad op het werk van leerplichtambtenaren. En mogelijk ook op de verzuimcijfers die zij in het kader van de Leerplichttelling hebben opgeleverd. Ingrado heeft op verzoek van het ministerie van OCW bij haar leden navraag gedaan om de cijfers meer in de context van een schooljaar tijdens een COVID-19 pandemie te plaatsen. In voorliggend rapport wordt meer duiding gegeven bij die cijfers. Dat is mogelijk geworden doordat een groot aantal vertegenwoordigers van leerplichtorganisaties een korte enquête heeft ingevuld en een deel van hen heeft meegewerkt aan een online interview. Ook op deze plek dank ik alle vertegenwoordigers van de leerplichtorganisaties en onze projectleider Marga de Weerd die deze duiding heeft opgesteld nogmaals hartelijk.

Carry Roozmond

Bestuurder Ingrado

Inhoudsopgave

1. Dit onderzoek	6
2. COVID en de verzuimcijfers	7
3. Zicht op verzuim	10
4. COVID en de overstap	12
5. De relatie met scholen	13
6. Samenvatting en conclusies	15

1 Dit onderzoek

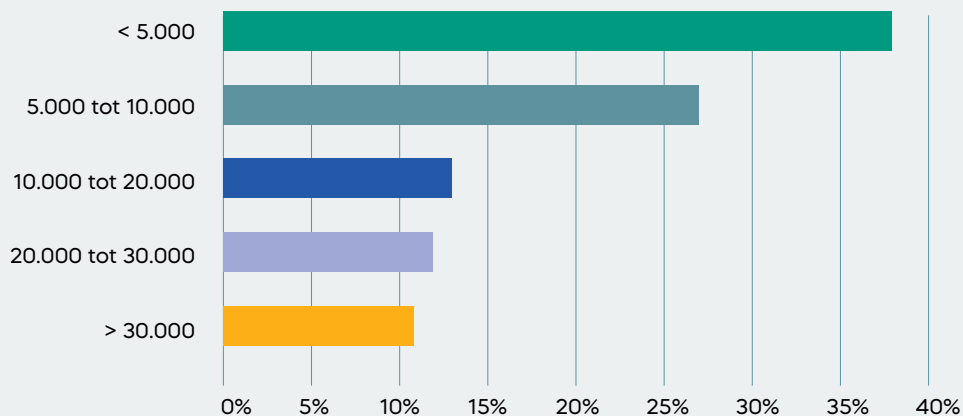
Voor dit onderzoek hebben we 202 leerplichtorganisaties¹ een online enquête verstuurd met onder meer vragen over de LPT 2019-2020 en het effect van COVID-19. 85 van hen hebben de vragenlijst ingevuld. De responderende organisaties variëren van elkaar in omvang afgemeten aan het aantal leer- en kwalificatieplichtige jongeren (zie grafiek 1).

Veertig invullers van de enquête gaven te kennen dat Ingrado hen mocht benaderen voor een verdiepend telefonisch/online interview. We hebben negen van hen geïnterviewd. Bij de selectie voor de interviews hebben we rekening gehouden met geografische spreiding, stedelijkheid en de grootte van de leerplichtorganisatie. De interviews duurden (soms ruim) een half uur.

'Covid heeft invloed gehad op het verzuim. Ik denk zowel positief als negatief.'

Grafiek 1 - Hoeveel leer- en kwalificatie-plichtige leerlingen telt je gemeente/ regio? (n= 85)

1. Dit betreft een brede selectie van alle leerplichtorganisaties.

2 COVID en de verzuimcijfers

In de enquête zijn vragen gesteld over de ontwikkeling van de verschillende soorten verzuim² in het schooljaar 2020-2021 ten opzichte van het schooljaar 2019-2020. Daarbij is zowel naar de ontwikkeling van het verzuim in totaal als in de ontwikkeling binnen de verschillende onderwijssectoren (speciaal onderwijs, basis onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar onderwijs) gevraagd. Daarbij konden de volgende antwoorden worden gegeven: toegenomen, min of meer gelijk gebleven, afgenomen, weet niet. In grafiek 2 zijn de antwoorden over de algemene ontwikkeling weergegeven. Daarbij valt op dat het antwoordpatroon over de ontwikkeling van de verzuimsoort 16 uur in 4 weken sterk verschilt sterk van de antwoordpatronen op het langdurig relatief verzuim en het langdurig absoluut verzuim.

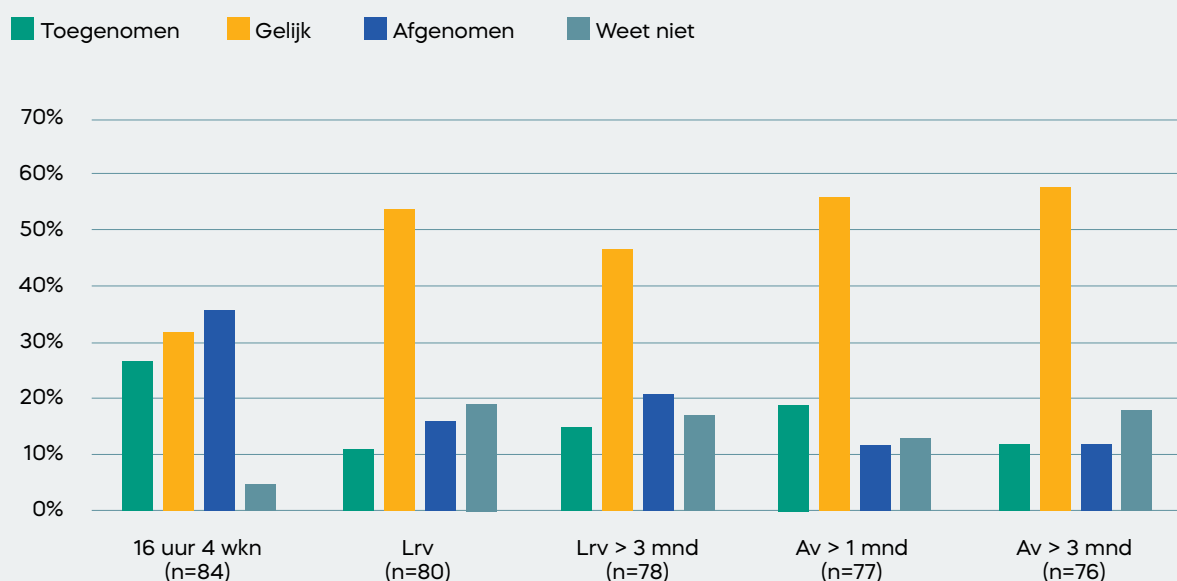
Bij ruim een kwart van de respondenten is het wettelijk verzuim (16 uur in 4 weken) toegenomen, bij ruim 30 procent is het wettelijk verzuim ongeveer gelijk aan dat van vorig jaar en bij ruim 35 procent is sprake van een afname van het wettelijk verzuim. Een kleine 5 procent weet niet hoe het wettelijk verzuim zich ten opzichte van vorig jaar heeft ontwikkeld. De veranderingen in het wettelijk verzuim worden vooral in het middelbaar beroeps onderwijs en het voortgezet onderwijs gezien (niet zichtbaar in de grafiek) en in iets mindere mate in het (voortgezet) speciaal onderwijs en het basisonderwijs. Het Langdurig relatief verzuim en het absoluut verzuim is

bij meer dan de helft respondenten min of meer gelijk aan dat van vorig jaar. Bij een deel van de organisaties zijn die vormen van verzuim juist toegenomen of afgenomen ten opzichte van vorig jaar. Een even groot deel weet niet hoe die vormen van verzuim zich ten opzichte van vorig jaar hebben ontwikkeld. De veranderingen in het langdurig verzuim worden meer in het voortgezet onderwijs gezien, dan in de andere onderwijssectoren (niet zichtbaar in de grafiek). Dat geldt zowel voor een afname als voor een toename van het langdurig verzuim.

Respondenten vermoeden dat COVID vooral effect heeft gehad op het wettelijk verzuimcijfer: 16 uur in vier weken (zie Grafiek 3). Respondenten denken dat COVID minder effect heeft gehad op het langdurig relatief verzuim cijfer en zien het minste effect op de cijfers over Langdurig absoluut verzuim. Een substantieel van de respondenten (uiteenlopend van 27 tot 41 procent) weet niet of COVID van invloed is geweest op de ontwikkeling van de diverse verzuimcijfers.

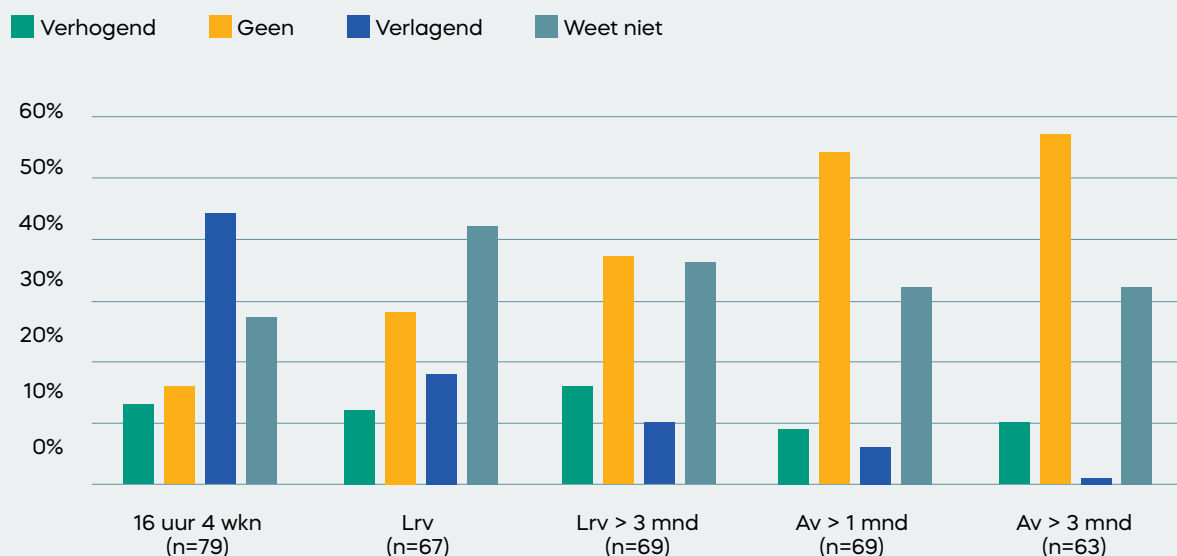
Uit de interviews blijkt dat het gerapporteerde effect van COVID op het verzuim vermoedens zijn. Het is nergens echt onderzocht. De vermoedens zijn gebaseerd op de contacten van leerplichtconsulenten met de scholen en met de verzuimende leerlingen/studenten.

Grafiek 2 - De ontwikkeling van het verzuim tov vorig schooljaar (in procenten)

2. Zie https://ingrado.nl/media/files/kennisbank/aanwezigheid_in_het_onderwijs/verzuim_18_min/wet_en_regelgeving/Begrippenkader-schoolverzuim.pdf voor een uitleg van de verschillende vormen van verzuim.

Grafiek 3 - Het effect van COVID op de ontwikkeling van het verzuim in 2020/21 ten opzichte van 2019/2021

“De vragen over langdurig verzuim/thuiszitters en wel/ geen effect corona zijn moeilijk te beantwoorden. Als alle jongeren thuis zitten heb je er minder zicht op. De schoolgang wordt niet belemmerd, want die is er niet. Verzuim kun je, als leerling, heel goed verbergen door tactisch aanwezig te zijn. Ik denk dat pas in de komende jaren blijkt hoe groot de achterstand is. En dat zal zich gaan vertalen in uitval of lager niveau qua uitstroom”.

De scholen hadden minder goed zicht op het verzuim, zo bleek uit de interviews (zie ook hoofdstuk 3 en grafiek 4). Bovendien speelde volgens een geïnterviewde uit een van de G4 dat scholen minder geneigd waren om verzuim te melden vanwege de landelijke boodschap in 2019-2020 dat daar niet op gehandhaafd zou worden.³

In een aantal leerplichtorganisaties wordt juist waargenomen dat COVID een verhogend effect op het verzuim heeft gehad.

“We kregen meer meldingen vanuit het vo en mbo. Bij de jongeren die wij spraken was de motivatie door online onderwijs enorm gezakt. We zagen bijvoorbeeld studenten die in hun vierde jaar niet meer op kwamen dagen terwijl ze daarvoor nog nooit hadden verzuimd. Uit de gesprekken met deze studenten bleek dat het hen niet meer lukte om zich op te peppen en dat ze als ze fysiek naar school hadden gekund dat zeker hadden gedaan. Bij een deel van de studenten raakte het ritme helemaal verstoord. Die deden niet meer mee aan de lessen en gingen steeds later naar bed. Hun ritme raakte helemaal verstoord. Een deel van hen vond het heel lastig om weer om te schakelen toen de scholen weer open gingen. Het verschil in mentor was heel belangrijk. Sommige mentoren gingen er heel hard achteraan als studenten niet meededen. Anderen

lieten het gaan en juist daar ontstond het verzuim. Dit hoorden we uit de gesprekken met de jongeren.”

Bij een van de geïnterviewde organisaties wordt, gezien het verloop van het langdurig relatief verzuim, een effect van COVID vermoed.

“We hebben het vermoeden dat er ook een relatie is voor het Relatief verzuim van langer dan 3 maanden met COVID. In het begin van het schooljaar was het aantal thuiszitters gelijk aan andere jaren. Maar later zien we ineens een toename. Uiteindelijk is er bijna sprake van een verdubbeling, van 24 naar 42 thuiszitters. Dat is vooral het gevolg van dat er minder verzuim wordt opgelost. Het lijkt erop dat het COVID gerelateerd is. We laten dit nog onderzoeken.”

En bij de organisatie van een andere geïnterviewde wordt een verhogend effect van COVID op het Langdurig absoluut verzuim gezien.

“Als gevolg van de schoolsluitingen door COVID vonden er geen intakes plaats van nieuwkomers (expats, asielzoekers en binnen Nederland verhuizende leerlingen) en konden deze jongeren niet worden ingeschreven op een school. Dat kan zo een aantal maanden duren.”

Net als in het onderzoek van vorig jaar komt ook dit jaar in de interviews naar voren dat het online onderwijs voor bepaalde leerlingen juist een positief effect heeft gehad op de deelname aan het onderwijs. Door verschillende geïnterviewden wordt de wens uitgesproken dat online onderwijs breder mogelijk wordt.

“Er zijn ook leerlingen die het juist heel goed hebben gedaan online. Ik zou heel graag willen dat dat breder mogelijk wordt. Maar scholen willen het nu niet extra doen.”

3. Vanaf het schooljaar 2020-2021 was handhaving weer volledig mogelijk.

Naast COVID worden ook andere zaken benoemd die van invloed zijn op de ontwikkeling van de verzuimcijfers.

Een specifieke aanpak

“We zien vooral in het vo een afname van het langdurig verzuim > 3 mnd. Dit is waarschijnlijk het effect van onze thuiszittersaanpak, waarbij we in hebben gezet op een softwareapplicatie die wordt ingezet om de thuiszitters beter in beeld te hebben. Hierin worden leerlingen met verschillende vormen van langdurig verzuim (ook problematisch ziekteverzuim) gemonitord en kunnen het samenwerkingsverband, de scholen en de gemeente veel beter schakelen.”

“We zien met name in het vso een toename van het verzuim. Daar zit een consulent die sterk heeft geïnvesteerd in het verzuimbeleid op die school. De toename van het verzuim zou daardoor ook een effect kunnen zijn van het beter registreren van verzuim op die school.”

“In het mbo ook 18+ leerlingen zijn vastgehouden in de zin van niet uitgeschreven. Nu zie je dat het dan toch niet goed gaat en nu worden ze wel uitgeschreven. De vsv-cijfers leken heel gunstig maar we vrezen met grote vreze voor komend schooljaar op basis van signalen van scholen.”

De overstap naar een ander Leerlingvolgsysteem of een nieuwe versie van het Leerlingvolgsysteem is meerdere malen genoemd.

“Wij zijn in 2019 overgestapt op een ander registratiesysteem. Daardoor hebben we met name het Absoluut verzuim beter in beeld.”

“Wij zijn in het schooljaar 2020-2021 overgestapt naar een ander Leerlingvolgsysteem. Dit leerlingvolgsysteem heeft de filters voor de leerplichttelling anders ingericht dan ons oude leerlingvolgsysteem. Daardoor kunnen we geen duidelijke analyse maken van het verschil in cijfers tussen de schooljaren 2019-2020 en 2020-2021.”

Omstandigheden binnen de leerplichtorganisatie

“Een deel van het jaar is de leerplichtambtenaar zelf langdurig uitgeschakeld geweest. Dit werkte ook door in de cijfers voor de leerplichttelling.”

“Door een wisseling van de leerplichtambtenaren zijn de cijfers niet helemaal compleet.”

Tekort aan Onderwijspersoneel

“Het tekort aan onderwijspersoneel speelt ook een rol bij de eerste opvang van anderstaligen. Daardoor konden geen nieuwe klassen gestart worden en duurde het extra lang voordat deze leerlingen geplaatst konden worden.”

Voorbeelden op casusniveau van het effect van COVID op verzuim genoemd door leerplichtambtenaren

- (VO) Leerling heeft in het verleden geen verzuim gehad. Leerling is altijd naar school gegaan en heeft lessen bijgewoond. Tijdens de tweede lockdown is na de kerstvakantie het online onderwijs weer ingezet. De leerling volgt les op de laptop in slaapkamer. Leerling volgt de lessen, alleen zet de camera of microfoon niet aan. Hierdoor noteert school de leerling op afwezig en is het verzuim erg opgelopen, terwijl leerling wel (deels) aanwezig is geweest. Leerling heeft aangegeven dat tijdens fysieke lessen de aanwezigheid altijd goed is geweest, alleen deed de leerling niet goed mee in de les. Dit is naar voren gekomen tijdens online onderwijs.
- (VO) Bij de heropening van de scholen, waarbij klassen gesplitst weer naar school kwamen, is de leerling enkel aanwezig bij de online lessen. Op de momenten dat leerling fysiek aanwezig moet zijn op school is leerling afwezig. De leerling is dan wel online aanwezig. Voor deze leerling is de stap terug naar school erg groot geweest. Daarnaast heeft de leerling ervaren dat online onderwijs goed werkt en voelt de leerling zich prettig bij.
- (PO) Ouders ervaren dat leerling tijdens online onderwijs beter presteerde en zagen een ander kind dan tijdens fysieke schooldagen. Ouders hebben daarom besloten om het online onderwijs door te zetten en leerling niet naar school te sturen.
- (VSO) leerling heeft een rooster waarbij deels fysiek mogelijk is en deels online. Leerling is nauwelijks op school aanwezig, doordat er vaak covid gerelateerde klachten bij gezinsleden is. Hierdoor wordt er eerst getest en zal er gewacht moeten worden op uitslag. Dit heeft zich vaak herhaald, waardoor leerling weinig op school is geweest. Voor deze leerling was het lastig om thuis bezig te gaan met het onderwijs doordat er veel gezinsleden zijn en er geen rustige ruimte is om te werken.
- (VO) Door angsten voor corona heeft ouder leerling thuis gehouden. Leerling heeft een thuiswerkplan gekregen van school. Het lukt leerling niet om in thuisomgeving geconcentreerd aan het werk te gaan. Hierdoor veel verzuim bij de online momenten en er wordt geen werk ingeleverd.

Zicht op verzuim

De verzuimcijfers zoals die in de leerplichttelling worden opgegeven, zijn de weerslag van het aantal verzuimmeldingen dat gemeenten van scholen hebben ontvangen over de leer- en kwalificatie-plichtige kinderen die in hun gemeente wonen. Het aantal meldingen is afhankelijk van of de scholen zicht hebben op het verzuim. Omdat er gedurende het schooljaar signalen waren over de moeite die scholen hadden om zicht te houden op het verzuim, hebben we daar in de enquête een vraag over gesteld. Respondenten werd gevraagd de volgende zin af te maken:

*Door het online onderwijs hadden de scholen
Veel beter zicht op het verzuim / beter zicht op het verzuim / niet beter, niet slechter zicht op het verzuim / slechter zicht op het verzuim / veel slechter zicht op het verzuim / weet niet.*

Volgens de meeste respondenten (70 procent) hadden de scholen door het online onderwijs (veel) slechter zicht op het verzuim (zie grafiek 4). Een enkeling stelt dat de scholen door het online onderwijs juist beter zicht hadden op het verzuim.

In de interviews werd over het zicht van de scholen op het verzuim het volgende opgemerkt:

- Het zicht op het verzuim verschilde per school. Sommige scholen hadden de kinderen (letterlijk) goed in beeld, maar andere minder. Leerlingen hadden vaak hun camera uit. De eisen die daaraan gesteld werden, verschilden per school en per docent. Verschillende scholen twijfelden eraan of ze van leerlingen mochten eisen dat die hun camera aanzetten.

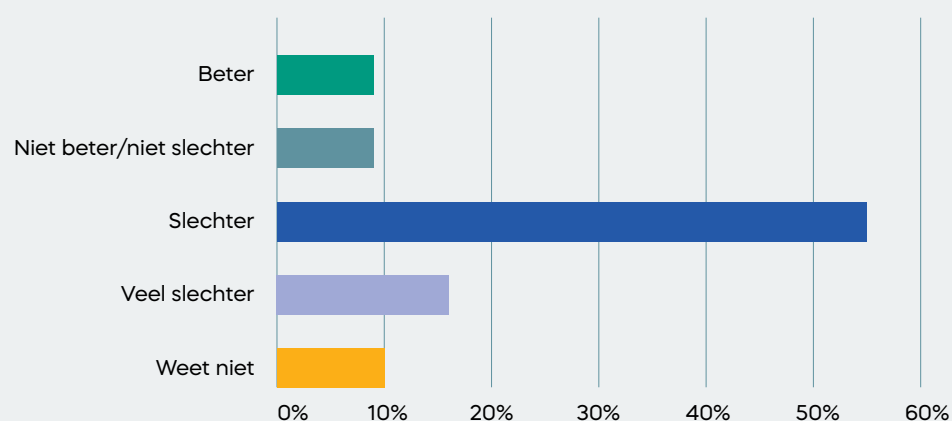
“Op de entree opleiding zat de school er heel goed bovenop. Kinderen in de rest van het mbo zijn sowieso minder goed in beeld. Dat heeft ook te maken met grootte van instellingen en opleidingen.”

“Tijdens de online lessen is het lastig voor de docenten om de aan- en afwezigheid goed in de gaten te houden. Daarnaast kunnen leerlingen wel aanwezig zijn in de online les, maar bijvoorbeeld niet reageren. Leerlingen zijn thuis snel afgeleid en daardoor minder goed aanspreekbaar dan dat ze in de fysieke les zouden zitten. Voor een docent is het lastig om te controleren wie er precies om 8.30 inlogt en wie om 8.31 enz. De volgende leerling heeft internet-problemen. Zet de docent die op te laat, geoorloofd afwezig, ongeoorloofd afwezig? Al met al was het voor docenten moeilijk om te controleren.”

“Persoonlijk vind ik dat scholen (PO en VO) goed zicht hadden en hebben op verzuim met name wanneer er verzuimcoördinatoren zijn die dus specifiek aandacht hebben voor verzuim. Scholen registreren het wanneer het gaat om Corona gerelateerde ziekmeldingen. De scholen waar ik contactpersoon van ben, hebben naar mijn idee al hun leerlingen in beeld. Het is wel zo dat scholen (PO, VO) het ingewikkeld blijven vinden om de grote hoeveelheid ziekmeldingen goed op te pakken, uit te zetten en terug te dringen.”

- Dat er minder goed zicht was op het verzuim was soms ook het gevolg van een gebrek aan afstemming binnen de school. Bijvoorbeeld dat er met een leerling afspraken waren

Grafiek 4 - Zicht op het verzuim door scholen (n= 82)

gemaakt over afwezigheid maar dat de docenten daar niet van op de hoogte waren en de leerling toch als absent registreerden. Of dat op sommige scholen niet duidelijk was welke leerlingen wel en welke niet fysiek aanwezig moesten zijn.

- Niet alleen het constateren van verzuim was lastig maar vooral ook het bepalen van welke vorm van verzuim sprake was. Dat speelde vooral op de momenten dat de scholen geopend waren.

“Ze hadden het wat minder scherp. Is het covid is het geen covid? Wat moeten hiermee? Is dit geoorloofd of ongeoorloofd verzuim? Dit gebeurde vooral bij leerlingen die ook al in de picture waren qua hoeveelheid ziekteverzuim voor Covid. Wij hebben hier wel contact gehad over gehad met scholen.”

“De regels die scholen zelf hebben over het melden van verzuim waren minder makkelijk toe te passen. Vooral in het begin. De scholen hadden het heel druk door al het coronaverzuim en de quarantaines.”

- Een deel van de leerlingen en hun ouders maakten misbruik van de regels.

“Wat ik ook veel tegenkwam is; leerlingen met “ik ben verkouden/heb covid-gerelateerde klachten”. Daarop zou testen moeten volgen zodat de leerlingen daarna direct weer naar school kunnen; dat gebeurde niet waardoor er 2 weken verzuim voor een snotneusje was.... Bij veel van de leerlingen die bij ons al bekend waren met een hoog (ziekte)verzuim, maar ook nieuwe leerlingen, zagen we dat terug; misbruik maken van de regels. Ook daarover voerden zowel scholen als wij veel gesprekken met de leerlingen en ouders.”

‘Ze hadden het wat minder scherp.’

4 COVID en de overstap

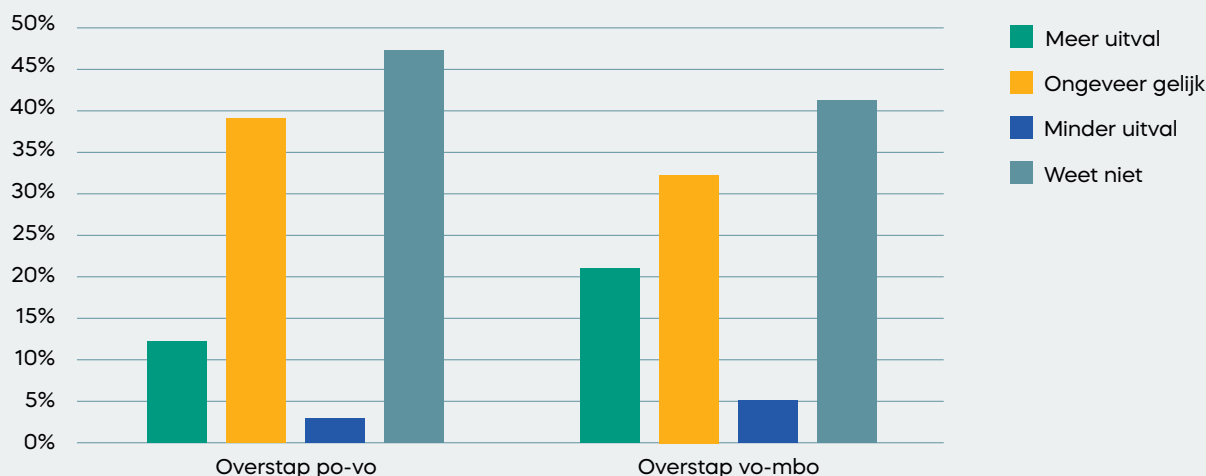
In de leerplichttelling wordt niet specifiek gevraagd naar uitval bij de overstap van po naar vo en van vo naar mbo. Dat verklaart mogelijk het grote aantal respondenten dat 'weet niet' heeft geantwoord op de vraag of er in 2020-2021 meer leerlingen zijn uitgevallen bij de overstap van het po naar het vo en van het vo naar het mbo dan in 2019-2020 (zie grafiek 5). Van degenen die wel zicht hebben op de overstap van po naar vo denken de meeste respondenten dat er geen verschil is ten opzichte van vorig jaar. Iets meer dan 10 procent denkt dat er meer uitval was en 3 procent denkt dat er sprake is van minder uitval.

Bij de overstap van vo naar mbo zijn de effecten iets groter. Iets meer dan 20 procent van de respondenten denkt dat er meer uitval is geweest, 5 procent denkt juist dat er minder uitval was bij de overstap van vo naar mbo.

In de interviews is dieper ingegaan op de overstap van vo naar mbo. Een terugkerend antwoord daarin was dat het voor overstappers waarschijnlijk lastiger is geweest om voor een opleiding te kiezen omdat de voorlichting alleen online heeft plaatsgevonden. Degenen die antwoordden dat er sprake is van meer uitval, vertelden in het interview dat (nog) niet te kunnen staven. Vrijwel alle geïnterviewden verwachten in de loop van het komend schooljaar een grotere uitval als gevolg van een verkeerde opleidingskeuze.

"COVID heeft invloed op zowel de overstap van VO naar MBO, maar ook van PO naar VO. Tijdens beide overstapmomenten wordt steeds meer zelfstandigheid gevraagd van de leerling en student. Leerlingen moeten wennen aan het nieuwe schoolsysteem waar ze naar toe overstappen. De leerlingen mochten minder op school komen en het digitaal lesgeven werkte voor veel studenten niet motiverend. Kwaliteit kon veel minder geboden worden en er is achterstand opgebouwd. Verzuim ligt dan op de loer. Bepaalde niveaus van het MBO mochten gelukkig steeds weer meer naar school. De conclusie is dat voor de jonge mensen het ontzettend motiverend werkt wanneer ze met andere jonge mensen naar school gaan. Het geeft hun een belangrijke reden naar school te gaan. Ik spreek jongeren tijdens gesprekken die niet direct de lessen erg leuk vinden, maar waarbij het gezellig hebben met leeftijdsgenoten hen motiveert. Veel leerlingen hebben moeite andere leerlingen te leren kennen en voelen daardoor minder band met hun opleiding. Jongeren krijgen minder goed zicht en feeling met het beroepenveld, want veel (snuffel/maatschappelijke)stage, (stage)markten gingen niet door. Door minder onderwijs en minder kwalitatief goed onderwijs is er achterstand ontstaan. Met alle gevolgen van dien: leerlingen halen lagere cijfers, er is kans op afstromen, er is kans blijven zitten. Wanneer schoolresultaten negatiever worden en er minder ontspannen tijd mag zijn samen met leeftijdsgenoten wordt de kans groter dat de motivatie afneemt. Zeker nu we het derde schooljaar met COVID in zijn gegaan maak ik me grote zorgen over de (sociale) ontwikkeling van deze generatie jonge mensen."

Grafiek 5 - Uitval bij de overstap van po naar vo en van vo naar mbo (n=75)

5 De relatie met scholen

In het onderzoek dat Ingrado vorig jaar uitvoerde ten behoeve van de duiding van de leerplichttelling, werd geconstateerd dat er intensiever contact was ontstaan met scholen en zorg.⁴ Dit jaar is de vraag gesteld of de relatie met scholen uit respectievelijk het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs als gevolg van COVID is veranderd.⁵

Volgens de meeste respondenten is de relatie met de scholen in zowel het po, het vo als het mbo gelijk gebleven (zie grafiek 6). In een deel van de gemeenten is de relatie met scholen verbeterd. Die verbetering heeft zich dan vooral voorgedaan met scholen in het primair onderwijs (35%)⁶ en in iets mindere mate met scholen in het voortgezet onderwijs (21%). De minste verandering wordt gezien met scholen in het mbo (8%). Een enkeling stelt dat de relatie met de scholen als gevolg van COVID is verslechterd.

De intensivering van het contact met de scholen in het eerste COVID-jaar ontstond onder meer uit het zoeken van contact met leerlingen (bijvoorbeeld door middel van deurbezoeken) die de scholen 'kwijt' waren. Het kwijt zijn van leerlingen speelde veel minder op het moment dat de scholen in het schooljaar 2020-2021 opnieuw dichtgingen. Uit de interviews komt naar voren dat vrijwel alle leerplichtorganisaties 2020-2021 actief inzetten op het behouden van het intensievere contact dat in het eerste COVID-jaar met de scholen is opgebouwd.

“De relatie met de scholen was al goed en is bijna nog beter geworden. Er is meer contact. Scholen weten de consulenten goed te vinden voor overleg. Bijvoorbeeld wanneer ze twijfelen of ze wel of geen melding moeten maken van verzuim. De consulenten hebben hier ook op geïnvesteerd door in het begin van de coronaperiode bewust het contact te zoeken met scholen. We hebben extra mailingen gestuurd als de situatie veranderde, bijvoorbeeld na de zomervakantie en in de winter toen de scholen weer gesloten werden. Daarin informeerden we scholen over het melden van verzuim en met wie ze contact op konden nemen als ze daar vragen over hadden.”

“In de eerste lockdown zijn we heel actief op scholen afgestapt. Vooral in verband met het regelen van noodopvang. We hebben toen een brug kunnen vormen tussen scholen en het zorgstuk van de gemeente. We hebben vorig jaar

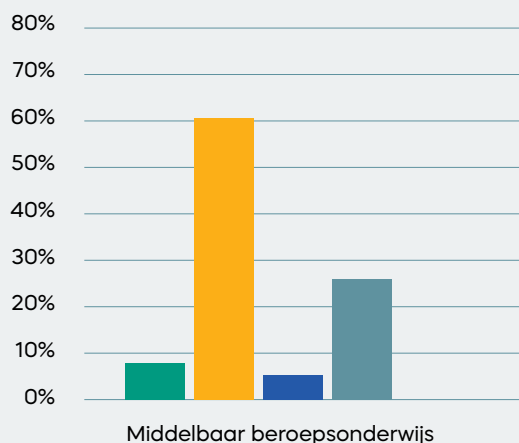
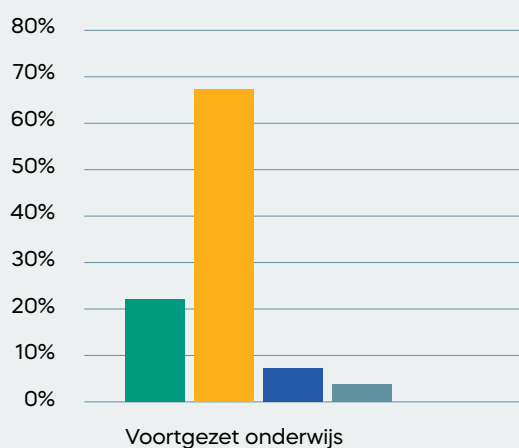
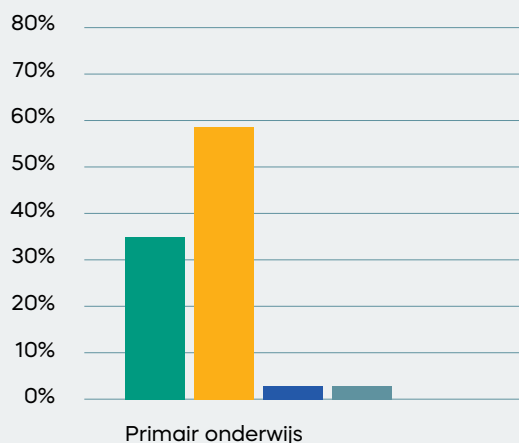
4. Zie het rapport dat Ingrado vorig jaar publiceerde: <https://ingrado.nl/kennisbank/items/thuiszitters-covid-19-en-de-leerplichttelling-artikel-25>

5. Achteraf gezien is deze formulering niet helemaal gelukkig omdat respondenten de vraag op verschillende manier kunnen hebben opgevat. Namelijk als 'ten opzichte van vorig jaar' of als 'ten opzichte van de tijd dat er nog geen corona was'.

6. Uit de interviews kwam naar voren dat meerdere leerplichtorganisaties zich in de afgelopen jaren hebben ingezet om de contacten met scholen in het primair onderwijs te versterken. De verbeterde relatie met het po is mede daaraan te danken.

Grafiek 6 - De relatie met scholen (n=74)

■ Verbeterd ■ Verslechterd
■ Hetzelfde ■ Weet niet

... dus een informerende en adviserende rol opgepakt. Het afgelopen jaar hebben we alles heel vlot kunnen regelen met de scholen. We hadden veel meer overleg met scholen en we kregen veel vragen van scholen: Moet ik dit melden? Is dit geoorloofd of ongeoorloofd? En over hoe ze om moesten gaan met angsten van ouders. Ook dit schooljaar hebben we nog wel een aantal deurb bezoeken afgelegd als leerlingen echt spoorloos leken.”

“Ook dit jaar hebben we de scholen actiever benaderd. We sturen na de zomervakantie altijd een flyer naar de scholen. We stuurden in dit schooljaar nog een extra mailing waarin we ze vroegen of ze goed waren opgestart, of ze alle leerlingen in beeld hadden en dat ze contact op konden nemen als dat niet zo was”.

Sommige activiteiten die in het eerste Corona-jaar werden opgepakt, zijn wegens positieve ervaringen voortgezet in 2020-2021.

“Vorig schooljaar hebben we door Covid voor het eerst ook huisbezoeken gedaan bij mbo-studenten. De scholen hebben dat als heel waardevol ervaren. We blijven dat daarom ook na corona doen. Voor het voortgezet onderwijs was dat al standaard maar voor het mbo niet.”

Een leerplichtorganisatie waar de relatie met de scholen aanvankelijk verbeterde maar later weer verslechterde, licht dat als volgt toe.

“Eerst werd de relatie met de scholen positiever door de huisbezoeken. Maar later verslechterde de situatie weer omdat we niet konden handhaven. Handhaven is wel de cultuur hier. Veel scholen zijn geneigd om leerplicht pas in te schakelen op het moment dat er proces verbaal opge maakt kan worden. We komen regelmatig met scholen in conflict over de Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS) en krijgen dan de vraag waarom we niet handhaven.”

Het contact met scholen

In de interviews is verder ingegaan op de manier waarop het contact met de scholen vorm kreeg.

Uit verschillende andere interviews blijkt dat er meerdere leerplichtorganisaties waren, waarbij alleen nog sprake was van digitaal contact met scholen. In een van de interviews wordt gesteld dat dit van negatieve invloed is geweest op de relatie met scholen. Bij de andere leerplichtorganisaties die alleen nog online contact hadden met scholen, speelde dat niet.

“Vanuit de gemeente moesten we thuiswerken en mochten we niet meer naar de scholen toe. We waren alleen nog maar digitaal aanwezig bij de overleggen van de Zorg Advies Teams. Dat heeft ook gespeeld in de relatie met scholen. Die hadden daardoor het gevoel dat ze in de steek werden gelaten en dat ze er alleen voor stonden.”

Of leerplicht nog aanwezig was op de scholen verschilt per leerplichtorganisatie maar ook per school. Op sommige

scholen waren leerplichtambtenaren niet langer welkom en werden alle afspraken en overleggen online afgehandeld en kon ook het preventieve spreekuur niet langer op school plaats vinden.

Het contact met leerlingen/ouders

Leerplichtorganisaties gingen zelf ook verschillend om met afspraken voor verzuimgesprekken. In sommige gemeenten mochten leerplichtambtenaren niet op kantoor komen en moesten ze thuiswerken. In die gevallen vonden alle verzuimgesprekken online plaats.

In andere leerplichtorganisatie mochten gesprekken wel op locatie plaatsvinden of werd het aan de leerplichtambtenaar zelf overgelaten of die zijn/haar gesprekken online of op locatie wilde voeren.

“Veel contacten verliepen via mail en telefoon. We zijn veel geconsulteerd. We gingen op huisbezoek als kinderen verdwenen waren of we schakelden de Jeugdarts in. We adviseerden scholen over wat zij konden doen als leerlingen niet meededen aan online onderwijs. We hielden geen preventieve spreekuren meer op de scholen. In plaats daarvan verstuurdde we kennisgevingsbrieven naar ouders als we van scholen meldingen kregen over het verzuim maar het verzuim nog niet wettelijk was.”

De geïnterviewden verschillen van elkaar in hun beoordeling van online gesprekken.

“Online gesprekken zijn voor veel leerlingen echt prima. Maar voor sommige ouders is het technisch heel ingewikkeld om online een gesprek te regelen en te voeren.”

“Op het moment dat er echt zorgen zijn, is het heel jammer dat je leerlingen en hun ouders niet face to face ziet. Online zie je de interactie tussen ouders en leerlingen niet. Misschien hadden we in een aantal gevallen sneller een inschatting kunnen maken van de zorgbehoefte als de gesprekken face to face in plaats van online waren gevoerd.”

“Online gesprekken hebben ook voordelen. Het plannen van gesprekken is veel makkelijker. Daardoor namen vaker dan anders beide ouders deel aan het gesprek. Ook voor gescheiden ouders bleek de drempel om samen aan het gesprek deel te nemen kleiner als het gesprek online was.”

“Wij deden geen spreekuren meer op de scholen. De meeste gesprekken voerden we online. Dat werkte goed bij beginnend verzuim. Bij moeilijkere casussen hadden we wel gesprekken op locatie. Er waren ook consulenten die verhoorden online deden. Dat bepaalde de consulent zelf en dat ging in overleg met de school.”

“Wij hebben in het vo spreekuren op de scholen en dat zijn we blijven doen. Ook andere gesprekken voerden we op school. Online gesprekken voeren werkt voor geen meter. Je wil de interactie zien tussen leerlingen en ouders. Non-verbale communicatie is heel belangrijk.”

6 Samenvatting en conclusies

Ontwikkeling van de cijfers

Er is geen eenduidige ontwikkeling van de verzuimcijfers bij de verschillende leerplichtorganisaties. De cijfers over het schooljaar 2020-2021 voor het langdurig relatief verzuim en het langdurig absoluut verzuim zijn in de meeste leerplichtorganisaties die een vragenlijst hebben ingevuld min of meer gelijk aan die van het voorgaande schooljaar. Bij een deel van de organisaties die wel een verschil waarnemen ten opzichte van vorig jaar, betreft dat een toename, bij een ander deel een afname van het verzuim.

De meeste ontwikkeling wordt gezien bij het wettelijk verzuim (16 uur in 4 weken). Ruim de helft van de respondenten ziet dat het wettelijk verzuimcijfer is veranderd ten opzichte van vorig schooljaar. Bij ongeveer een derde van de leerplichtorganisaties gaat om een afname van het wettelijk verzuim, bij ongeveer een kwart om een toename.

Effect van COVID

Of COVID van invloed is geweest op de ontwikkeling van het verzuim vinden veel respondenten moeilijk vast te stellen. Degenen die een invloed vermoeden, denken dat dat vooral speelt bij het wettelijk verzuim (16 uur in 4 weken). De effecten van COVID lijken daarmee voorsnog beperkt. Gevreesd wordt dat het effect van COVID zich op de langere termijn voor zal doen en tot meer langdurige schooluitval zal leiden.

Concrete voorbeelden van manieren waarop COVID waarschijnlijk van effect is geweest op de verzuimcijfers zijn:

- De scholen hadden minder goed zicht op het verzuim;
- Scholen waren minder bereid om te melden omdat er (in het schooljaar 2019-2020) niet werd gehandhaafd door leerplicht als gevolg van de sluiting van de scholen;
- Als gevolg van de schoolsluitingen door COVID vonden er geen intakes plaats van nieuwkomers (expats, asielzoekers en binnen Nederland verhuizende leerlingen).

Andere factoren die van invloed zijn op het verzuim

Naast COVID werden ook de volgende factoren genoemd die van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de verzuimcijfers:

- Een speciale aanpak (bijvoorbeeld een nieuwe thuiszittersaanpak, of sterke investeringen in het contact met scholen);
- De overstap naar een ander Leerlingvolgsysteem of een nieuwe versie van het Leerlingvolgsysteem;
- Omstandigheden binnen de leerplichtorganisatie (wisseling van leerplichtambtenaar, leerplichtambtenaar gedurende langere tijd uitgeschakeld).

- Tekort aan onderwijspersoneel als gevolg waarvan geen nieuwe klassen voor de eerste opvang van anderstaligen gestart konden worden en het extra lang duurde voordat deze leerlingen geplaatst konden worden.

Zicht op verzuim bij de scholen

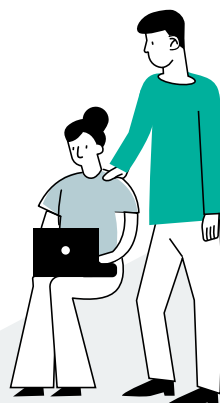
De scholen hadden volgens zo'n 70 procent van de respondenten (veel) slechter zicht op het verzuim. In de perioden dat het onderwijs online werd aangeboden, konden docenten moeilijker vaststellen of leerlingen wel of niet aanwezig waren. Daarbij werden vanuit leerplicht grote verschillen tussen scholen maar ook binnen scholen waargenomen. De communicatie binnen de school speelde daarin een belangrijke rol.

Daarnaast was het voor scholen moeilijker om te bepalen van welke vorm van verzuim sprake was. Leerplicht werd daar veelvuldig over geconsulteerd.

De relatie met scholen

In het onderzoek ten behoeve van de Leerplichttelling 2019-2020 was een belangrijke conclusie dat de relatie met scholen was verbeterd als gevolg van het intensievere contact en de rol die leerplicht speelde bij het zoeken van vermiste leerlingen en het bieden van ondersteuning. Die betere relatie is op de meeste plekken blijven bestaan en soms nog verder verbeterd. Dat geldt vooral voor de relatie met scholen in het primair onderwijs, in iets mindere mate voor de relatie met scholen in het vo en in nog mindere mate voor de relatie met het middelbaar beroepsonderwijs.

'Gevreesd wordt dat Covid op de langere termijn zal leiden tot meer schooluitval.'

**Het recht op
onderwijs en ontwikkeling
beschermen we samen.**

Tuist nu!

Ingrado